

Adrenalin je součástí každého operačního výkonu

Rozhovor vedla
Jindra Moravcová

prof. MUDr. Martin Sameš, CSc.

- Přednosta Neurochirurgické kliniky Fakulty zdravotnických studií Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem a Krajské zdravotní, a.s. - Masarykovy nemocnice v Ústí nad Labem, o.z.
- Prezident České neurochirurgické společnosti ČLS JEP (ČNCHS)

▣ Chtěl jste být vždycky lékařem? Co vás přivedlo k medicíně?

Svoji první úvahu o lékařském povolání si pamatuji ze šesté třídy základní školy. Paní třídní učitelka Polavková se nás všech žáků v hodině ptala, čím bychom v životě chtěli být. Řekl jsem, že lékař, a ona odpověděla: „Tak se těšíme, až se bude říkat, že jsi kapacita.“ Na střední škole už bylo moje zaměření jasné, snažil jsem se přiblížit lékařům a nemocnici, účastnil jsem se studentských soutěží na medicínská témata. Dostat se na medicínu nebylo v osmdesátých letech jednoduché, a o to více jsem byl šťastný, že se mi můj cíl splnil.

▣ Proč jste si zvolil obor neurochirurgie? Čím vás zaujala?

Na lékařské fakultě v Praze v prvním ročníku mě velmi zaujala kvalitní výuka anatomie nervového systému. Zajímala mě i funkce mozku, tajemství psychologie a psychiatrie. Během studia na medicíně jsem však stále více zjišťoval, že mé povaze více vyhovuje chirurgický styl uvažování. Koncentrace na operační výkon, jasný výsledek léčení. Chirurgie nervového systému byl sen, který jsem se dlouho neodvažoval vyslovit. Sloužil jsem během studia fakulty postupně v nemocnici jako sanitář, v dalších ročnících jako sestra již na neurochirurgickém oddělení, později jsem docházel na neurochirurgii jako volontér i o prázdninách. Doporučující dopis

Prezident České neurochirurgické společnosti ČLS JEP
prof. MUDr. Martin Sameš, CSc.

přednosta dětské neurochirurgie ve FN Motol docenta Vladimíre Beneše staršího rozhodl o mém přijetí na neurochirurgii do Ústí nad Labem.

▣ Neurochirurgické oddělení v krajské nemocnici v Ústí nad Labem, kde jste více než 25 let primářem, je téměř od počátku svého fungování považováno za velmi progresivní pracoviště s řadou úspěchů. Co vás do Ústí přivedlo?

V posledním ročníku medicíny jsem objížděl neurochirurgická pracoviště

v celé České republice, nikde nebyla šance na volné místo, ale naděje byla v Ústí nad Labem. Právě zmíněný doporučující dopis potvrzující můj zájem o obor během studia byl rozhodující pro mé přijetí. Jak skvělé místo pro neurochirurgii je město Ústí nad Labem, jsem nemohl jako medik docenit. Oddělení založil v roce 1968 velmi talentovaný, odvážný a zároveň otevřený primář Zdeněk Malý a jeho zásluhou se oddělení od počátku naladilo a udržuje nadále spirit přátelského prostředí současně s vysokým pracovním nasazením. Nastoupil jsem na podzim v roce 1989 v době sametové revoluce, přesně v moment, kdy se z ročního pobytu z USA z Phoenixu vrátil MUDr. Vladimír Beneš mladší. Přivezl z USA zcela novou energii do oboru neurochirurgie, semináře a otevřenost k neurologům i ke kolegům neurochirurgům z celé republiky, diskuse, publikace výsledků, operování akutních aneurysmat každý den do noci, což byl zcela nový přístup v ČR. Ukázal mi směr a nadšení v tomto úžasném oboru, jsem mu za to vděčný, cestu oborem neurochirurgie si však musí vyšlapat každý sám.

▣ Jaké úspěchy vašeho oddělení považujete za nejvýznamnější?

Za největší úspěch považuji to, že každý neurochirurg naší kliniky má své pole pro seberealizaci. Klinika obsáhne osm klinických programů a většina je zakotvena v republikových komplexních

Profesor Sameš a stážistka dr. Ingrid Concepcion z Panamy během dvouletého fellowshipu na Neurochirurgické klinice v Ústí nad Labem.

centrech, některé i mezinárodně. Lékaři v jednotlivých programech kliniky mezi sebou soutěží v úspěšnosti, což je jeden ze zdrojů výkonnosti a energie našeho pracoviště. V tomto pojetí vedení týmu je mou velkou inspirací akademik Zdeněk Kunc a snažím se k jeho filozofii přiblížit.

▣ **Můžete zmínit vědecké a vzdělávací aktivity, kterých se klinika neurochirurgie účastní?**

Na klinice pracuje jeden profesor a tři docenti – doc. MUDr. Aleš Hejčl, Ph.D., doc. MUDr. Petr Vachata, Ph.D., a doc. MUDr. Robert Bartoš, Ph.D., což je nejvíce lékařů s pedagogickým titulem na neurochirurgických pracovištích v Čechách. Účastníme se výuky na Lékařské fakultě UK v Plzni, na 3. LF UK v Praze, na 2. LF UK v Praze a na 1. LF UK v Praze. Systematicky přednášíme a jsme garanty oborů na naší Fakultě zdravotnických studií Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Mám velkou radost, že na výuce se podílejí i mladší kolegové kliniky. Působíme jako vzdělávací centrum a klinika pro postgraduální studium lékařů před specializační atestací, věnujeme se i mezinárodním vzdělávacím aktivitám. V oblasti vědeckých aktivit všichni lékaři absolvovali nebo studují Ph.D. program. Všechny programy kliniky mají svoji praktickou klinickou i výzkumnou část. Výzkum probíhá v definovaných grantových projektech většinou v období 3–4 let. Výsledky grantu se hodnotí podle počtu, a přede-

vším kvality odborných publikací za dané řešitelské období. V cerebrovaskulárním programu studujeme CFD (computational fluid dynamics) a roli makrofágů u neprasklých mozkových výdutí. Dále problematiku operací karotických tepen. V centru chirurgie baze lební a lícního nervu, hodnotíme výsledky operací nádorů sluchového nervu a rozvíjíme mezioborovou spolupráci s plastickým chirurgem při reanimaci svalů obličeje. V programu neuroonkologickém zkoumáme přežití u nemocných s gliomy mozku. V programu onemocnění páteře disponujeme velkým souborem pacientů po robotické operaci bederní páteře. Velkou pozornost věnujeme výzkumu poranění a následkům stabilizací u prvního a druhého krčního obratle C1–2. Zkoumáme využití moderních zobrazovacích technik magnetické rezonance (MR) u hydrocefalu. V programu onemocnění periferních nervů a brachiálního plexu publikujeme výsledky operací a rozvíjíme širokou interdisciplinární spolupráci, která by měla vyústit v založení oddělení rekonstrukční a plastické chirurgie v rámci naší kliniky.

▣ **Klinika v Masarykově nemocnici patří k mezinárodním výukovým centrům, co zahraničním studentům nabízíte? A máte přehled o tom, jak si zahraniční studenti, kteří ústeckou klinikou prošli, v současnosti vedou?**

Jsme výukovým centrem Světové federace neurochirurgických společností (World Federation of Neurosurgical So-

cieties – WFNS) pro chirurgii baze lební a lícního nervu, dále jsme pracovištěm Evropské asociace EANS nabízející studijní pobyty a od roku 2022 jsme centrem WFNS pro fellowship se zaměřením na mozkové bypasy a operace karotid. Dále se ucházíme o školicí centrum pro robotické operace na páteři. Studijní pobyty a fellowship zahraničních neurochirurgů mají velký význam pro obě strany. Každý kolega na stáži vždy přednese prezentaci o historii a kultuře ve své zemi, o organizaci neurochirurgie a o svém profesionálním vývoji a plánech. Máme tak informace o dění v Africe, Střední Americe, Asii, Evropě. Zahraniční studenti u nás oceňují široké spektrum operací, vysoký obrat pacientů, přístrojové vybavení a nasazení a nadšení našich specializovaných týmů. Pro výuku cévní neurochirurgie a mozkových bypassů máme k dispozici anatomickou laboratoř, tři laboratorní mikroskopy. Vyučujeme techniky bypassu, aby studenti byli schopni provádět výkony v praxi ve svých zemích. Při pohovoru musí prokázat znalosti pro indikaci operací karotid a bypassů, musí být schopni ušít mozkový bypass „end-to-side“ do 30 minut. Pokud splní všechny požadavky, získají certifikát WFNS. Naši absolventi mi posílají zprávy o zdárném provedení těchto výkonů, máme samozřejmě velkou radost, že fellowship a stáže mají smysl.

▣ **Klinika získala plnou evropskou akreditaci JRAUC UEMS/EANS, co obnášelo tuto akreditaci získat?**

Tato prestižní akreditace ve zkratce potvrzuje, že naše nemocnice a naše klinika mají odpovídající personální a přístrojové vybavení a provádí všechny procesy léčby a výuky mladých lékařů v souladu s přísnými evropskými požadavky. Takovýchto plně akreditovaných klinik na pět let je v Evropě pouze osmnáct. Proces akreditace si vyžádal dva roky, covidové období oddálilo dvoudenní návštěvu akreditační komise, která je pro ověření údajů v dokumentaci a analýzu všech procesů na pracovišti nejdůležitější.

▣ **Pořádali jste online workshopy s Live Surgery – jak je hodnotíte a bude nějaké pokračování?**

Mezinárodní workshopy s Live Surgery jsou velmi žádané a úspěšné. Kolegové během živého přenosu mají možnost sledovat celý postup operace, každý detail výkonu včetně nástrojů, polohy pacienta apod. Je to daleko ucelenější

Profesoři Sameš a Tanikawa během World Federation of Neurosurgical Societies (WFNS) kurzu.

a komplexnější výuka než na sestříhaném videu během přednášek. Pozvali jsme na naši kliniku světové osobnosti, profesora Bertalanffyho z Německa, odborníka na operace v mozkovém kmeni. Dále profesora Fukushima z USA, specialistu na vestibulární schwannomy, a profesora Tanikawu z Japonska, experta na mozkové bypassy. Profesor Fukushima byl pro mě největším učitelem a inspirací pro pořádání anatomických kurzů v Ústí nad Labem nebo v Praze. Právě letos v květnu jsme pořádali již devátý workshop a kurz na trénink mozkových bypassů a na přístupy skrze skalní kost, což je nejkomplikovanější struktura na bazi mozku.

Na workshop zveme největší odborníky z Evropy, USA a Asie a účastníci přijedou ze všech kontinentů. Během kurzu lékaři absolvují intenzivní den přednášek, další den probíhá praktická výuka na modelech mozkových cév a na anatomických modelech temporální kosti. Workshopy jsou přenášeny i internetem online a mají výborný ohlas. Letos jsme si připomněli již dvacetiletou tradici těchto kurzů a budeme v nich pokračovat. Splnil se náš záměr vybudovat v České republice přístav pro kurzy

a workshopy se světovými odborníky. Zároveň se snažíme, aby cena kurzů byla přijatelná i pro lékaře z východní Evropy a z rozvojových zemí, což je jedním z hlavních posláních WFNS.

▣ **Vedete velmi úspěšnou kliniku, jste prezidentem České neurochirurgické společnosti (ČNCHS), operujete, časopis Forbes vás zařadil mezi 50 nejlepších lékařů Česka – jak to zvládáte?**

Snažím se svoje aktivity selektovat. Důležité je neustále si určovat priority, nebát se některé úkoly delegovat a současně vše kontrolovat. Především je to ale zásluha výborného a tvrdě pracujícího týmu naší kliniky. Věřím, že nadšení pro obor neurochirurgie, kterého se mi dostalo od mých učitelů, se mi podařilo předat další generaci. Velkou zásluhu má moje úžasná žena a naše celá velká rodina.

▣ **Neurochirurgie je náročný obor, provádíte operace, kde rozhodují milimetry. Je to pro vás rutina, nebo adrenalin?**

Obojí je potřeba. Adrenalin je součástí každého operačního výkonu. Zahrnuje anatomickou přípravu, zvolení strategie operace, studium odborných článků

a určení kritických momentů. Zásadní je anticipace toho, co se stane. Neměl by to být adrenalin při řešení nepředvídaných komplikací z neznalosti. Adrenalin anticipace ano, ne však adrenalin reakce. A rutina je nezbytná pro jistotu. Čím více operací dané diagnózy provedete, tím je zkušenost a jistota celého týmu od sanitářů, laborantů, instrumentářek a lékařů vyšší.

Patříme ke třem největším klinikám v České republice, počet 3000 operací za rok je nadstandardní i v mezinárodním měřítku. Proto se snažíme koncentrovat složité operace, např. nádory baze lební a nádory sluchového nervu, aby zkušenost týmu byla co největší.

▣ **Váš lékařský obor je nepochybně náročný na psychiku i fyzickou kondici. Jak relaxujete, co vás baví a těší ve volném čase?**

Obor neurochirurgie je pro mě největším koníčkem. Ale samozřejmě relaxace a současně fyzická kondice jsou tuze důležité. Odpočívám při sportu. V zimě se věnuji lyžování na sjezdovkách, ale především na běžkách. Stále více oceňuji přírodu a okolí Ústí nad Labem. Za 25 minut mohu být na hřebeni Krušných hor v 900 m n. m., a tak v zimě kouzlo hor využívám téměř každý den. Vrcholem zimní sezony je Jizerská padesátka (poslední roky spíše 25 km) a Krušnohorský závod. V létě se připravujeme na tradiční nemocniční olympijský hobby triatlon, letos naše nemocnice organizuje jeho již 25. ročník na Máchově jezeře ve Starých Splavech. Velmi rád hraji tenis, naše odborná neurochirurgická společnost pořádá každý rok prestižní celorepublikový turnaj. Poslední dva ročníky jsme s kolegou MUDr. Hynkem Zítkem z naší kliniky po tvrdém boji vyhráli. S manželkou a dcerami hrajeme golf a poznáváme krásu hřišť v Čechách i v zahraničí. Pan-Pacific kongres letos v Honolulu na Havaji, pořádaný japonskými a americkými neurochirurgy, zařadil do programu i dva dny golfové tour. Relaxuji při četbě, mám rád historii, divadlo, film, hudbu. Naše klinika má dokonce i svoji rockovou hudební skupinu Axon.